

A nap a babonákban.

A *nap* és a *kelet* mindennapi értelemben és a babonák világában is elválaszthatatlan egymástól. Akár a régi letűnt naptiszteletnek gyöngé maradványát, akár pedig a keresztény vallás keleti eredetének hatását lássuk benne, bizonyos, hogy megvan. Szórványosan, de találkozunk vele az emberek s a mindennapi élet különböző jelenségeiben és viszonyaiban.

A magyarköblösi (Szolnokdoboka megye) oláh paraszt *áldott nappról* beszél, az asszony a korcsmából hazabaktató férjét a *nappal* vereti, sőt férfi, asszony, legény egyaránt beleveszi káromkodásába is.

A magyarköblösi oláhoknak keddi boszorkányához fűződő babonák egyikében-másikában¹ szerepel a *nap*. Megtaláljuk a vallásos kötelességek teljesítésében is, mikor a magyarköblösi paraszt imádságát *kelet* felé fordulva végzi el. Ágyát is a körülményekhez képest úgy állítja fel a házban, hogy a benne fekvő *keletre* tekintsen. Halottait úgy temeti el, hogy azok hanyatt fekve, arcczal *kelet* felé legyenek.

A babonák világában és a babonás cselekedetek végzésében kettős szerepe van a *nappal*nak. Egyik esetben tisztán *időjelző*. Ide tartoznak azok a babonák, a melyekkel kapcsolatos cselekvésnek *napfeljötté* előtt, vagy *naplenyugta* után kell megtörténnie. Ilyenek a már említettem keddi boszorkányhoz fűződő babonák közül azok, melyek a férjhez vágyó leányokról szólnak. Ugyancsak ilyen a következő babona is, mely Oláhpéntekről (Szolnokdoboka megye) való s mely szerint a sárguló (érő) búzát úgy lehet megóvni a verebek ellen, ha a gazda *napfeljötté* előtt kimegy a vetéshez s mikor a verebek azt ellepik, a következő szavakat intézi hozzájuk: Egyetek fiaim, a mennyi kell, csak hagyjatok nekem is.

A másik esetben a *nap* már nem *időjelző*, hanem a babonás cselekvés egyik tényezője, mint az alább közölt három babonás gyógyítási módban. Mind a három Oláhpéntekről való. Kettő az *öntésre* (fapt)² vonatkozik, melyet úgy gyógyítanak, hogy a javasasszony vesz 3 szem tömjént, 3 szem búzát, 3 czikk fokhagymát, 3 szem borsót, 3 szem babot, 3 szem paszulyt, 3 törökbúzaszemet, 3 kendermagot és 3 drb. égő szenet. Valamennyit beleteszi egy tányérkába s a beteggel kimegy s ennek jobb lábát olyanformán rajzolja körül egy késsel, mint a hogyan a csizmadia a lábbeli talpáról mértéket szokott venni. Közben ezeket mondja: „Uram segíts s Szűz Mária! Én nem fordítom meg e nyomot,

¹ Erdélyi Múzeum, 1906. 338. l.

² Moldován Gergely: Alsófehér vármegye román népe. Alsófehér vármegye monografiája I/2 931. l.

hanem X. Y-ról az öntést s annak arczába, képére dobom, a ki rávetette, még tömjénesebben, még búzásabban, még fokhagymásabban, még borsósabban, még babosabban, még paszulyosabban, még török-búzásabban, még kendermagosabban, még tüzesebben, hogy X. Y. maradjon tisztán, fényesen, mint a hogy Szűz Mária hagyta". E formulának kilenczszere való elmondása s a jobb lábának háromszor való körülrajzolása után, az így megrajzolt nyomot kiássa, beledobja a kis gödörbe a kilenczféle dolgot tányérostól s eltemeti, a beteg pedig rálép a jobb lábával háromszor. — Három napon át, reggel *napfeljötté* előtt és östve *naplemente* után megismétlik ezt az eljárást, mely alatt mindketten, a beteg és a javasasszony is, *háttal vannak a nap felé*. Hogy az öntés okozta sebeknek nyoma se maradjon, a beteg mosakodjék meg édes tejjel, a melyet egy macskának vagy kutyának kell adni. Másra úgy lehet áttenni, hogy szemrevaló fehér vagy piros kendővel megdörzsöli magát a beteg, valamit beleköt, hogy a járó-kelőköt félrevezesse s kidobja az utcára. A ki felveszi, ráragad.

Egy másik gyógyítási módja az, hogy a javasasszony vagy férfi babot, borsót, paszulyt, lencsét, konkolyt, borsot, sót, tüzet, tömjént vévén magához, a beteggel együtt a *nap felé fordítva* egy zsákra áll. A javasasszony kezébe vevén a borsot, megérinti a betegnek: bal és jobb vállát, bal és jobb könyökét, bal és jobb csipőjét, bal és jobb térdkalácsát, végül kilenczediknek bal lába fejét, miközben mondja: „Babolt bab, borsolt borsó, paszulyozott paszuly, lencsélt lencse, konkolyozott konkoly, borsolt bors, sózott só, tüzesített tűz, tömjénezett tömjén, ha rádobták egy kézzel, én eldobom kettővel, ha rádobták kettővel, én eldobom hárommal, ha rádobták hárommal, én eldobom négygyel, ha rádobták négygyel, én eldobom ötten, ha rádobták ötten, én eldobom hattal, ha rádobták hattal, én eldobom héttel, ha rádobták héttel, én eldobom nyolczczal, ha rádobták nyolczczal, én eldobom kilenczczel, ha rádobták kilenczczel, én eldobom mind a kettővel, ha rádobták igézzel, én megégetem a tűzben, ha rádobták az ördöggel, én elviszem a zsákkal. Az ember maradjon tisztán, fényesen, mint a szűrt arany, mint a hogy az Isten adta. A ráolvasás tőlem való, de az orvosság Istentől legyen“. Leteszi a babot, kezébe veszi a borsót s most már ezzel kezdve mondja el az előbbeni formulát, majd a paszulylyal stb. Végre a kilenczedik anyaggal, a tömjénnel. Aztán valami félreeső helyre dobja valamennyit, de ha valakire rá akarja vetni, annak útjába dobja, ki, ha rálép, föltétlenül megkapja.

A daganat, tályog, kelevény (bubă) gyógyítása ezüstpénzzel és a következő babonás formula segítségével történik, miközben a javasasszony az ezüstpénzzel a daganat, tályog, vagy kelevény felett kerekén jár: „Piros Bozovanka, kék Bozovanka ne kelj meg, ne dagadj meg, ne jőjj nyilalásokkal, ne jőjj fájdalomokkal a fej erein, a fül halló idegein. Ezüstpénzzel kiválasztalak, összeszedlek, a rengetegbe küldelek, minden erecskéből, minden csontocskából, a fej velejéből, hogy eltűnjél, elveszszél, mint a hogy elenyészik a köp az ösvényről, a harmat a *szent nap hevétől*, a hab a tengerről“. Kilenczszere kell elmondani az arcz egyik felén és kilenczszere a másik felén.

Roska Márton.